

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
Diyanet İşleri Başkanı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

İSTİKAMET

Istikamet; söz, düşünce ve davranışlarımızın karar/istikrar boyutunu ifade eden ve bir müminin hayat serüveni içinde en hassas çizgisini ortaya koyan bir kavramdır. İstikamet, Kur'an ve sünnet ilkeleri ile yaşanan bir hayatın neticesinde asil bir duruşun tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu neticenin arka planında ise istikamet rotasını tayin eden iman, ibadet ve güzel ahlak gibi önemli yapıtaşları vardır. Dolayısıyla istikamet, anılan üç esasın kulluk yolculuğundaki izdüşümüdür. Bu bağlamda istikameti anlamlı kılan esas unsur, Cenab-ı Hakk'ın bizlerden ne istediğini bilme ve onu davranışlara dönüştürme gayretidir. Bu çaba bilgi, varlık ve eylem boyutuyla istikamet ne denli zor ve meşakkatli bir yolculuk olduğunu gözler önüne sermektedir. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.s.); "Hud suresi beni ihtiyarlattı." (Tirmizi, Tefsir, 56.) sözüne kaynak teşkil eden; "Öyle ise emrolduğun gibi dosdoğru ol..." (Hud, 11/112.) ayeti, bu gerçeği bütün yönleriyle önümüze koyan ilahî bir fermandır.

Bu noktadan hareketle ifade edelim ki, yaşadığımız dünyayı ve insan için asıl yurt olan ahireti anlamlandırmada en önemli kazanım, sahip olduğumuz imanımızdır. Zira insanın kendisini, dış dünyayı ve son tahlilde Yaratıcıyı mutlak manada tanımasıyla tahkiki boyuta taşınan bir inanış, onu istikamet üzere kılıp ebedî mutluluğa ulaştıracak yegâne hazinedir. Nitekim hayat kaynağımız Kur'an-ı Kerim'deki; "Şüphesiz Rabbimiz Allah'tır." deyip sonra da dosdoğru olanlara hiçbir korku yoktur, onlar üzülmecekler de. Onlar cennetliklerdir. Yapmakta olduklarına karşılık, orada sürekli kalacaklardır." (Ahkâf, 46/13-14.) ayeti, hem bu hakikati hem de büyük bir müjdeyi aynı anda beyan etmektedir. Diğer taraftan biz Müslümanlara, hayata dair her konuda rehberlik eden sevgili

Peygamberimiz, kulluk ve güzel ahlak üzere bir yaşayışı; "Allah'a iman ettim de ve dosdoğru ol!" (Müslim, İman, 38.) sözünü özetleyerek, dünya ve ahiret saadetinin biricik reçetesi olan İslam dinini, iman-istikamet ilişkisi bağlamında ana hatlarıyla bizlere tanıtmıştır. Böylelikle Allah Rasülü, bütün niyet ve eylemlerin merkezi olan kalbe ve onun dış dünyaya dair en önemli yansıması olan istikamete yaptığı vurguyla, dinimizin en doğru şekilde anlaşılıp yaşanmasındaki iki mühim esasa dikkat çekmiştir. Öte yandan, "Eğri cetvelden doğru çizgi çıkmaz." prensibinden hareketle, kişinin kulluk ve ahlak yolculuğunda savrulmalar yaşamaması için imanın tahkiki boyuta taşınması büyük önem arz etmektedir. Bu noktada, imanın en önemli ilkesi olan tevhidi önceleyip ona hanel getirecek her türlü yaklaşımdan uzak durmak, sözü edilen istikamet nirengi noktasını oluşturmaktadır.

İstikamet tahkim edilmesindeki imandan sonraki en önemli boyut, bizleri Rabbimize yaklaştıran ibadetler ve onun pratik neticesi olarak ifade edebileceğimiz iyilik ve doğruluk merkezli güzel ahlaklardır. Kişinin en hayati organı olan kalbi besleyen ana damarlar mesabesindeki bu iki değer, istikamet yolu üzerindeki tehlikeleri bertaraf ederek huzurlu bir gidişatın güvenilir yön işaretlerini bizlere sunmaktadır. Bu açıdan, kulluğun en özel boyutu olan ibadet ve onun bariz tezahürü güzel ahlak olmaksızın zihin ve gönül istikametinden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü bizler inananlar olarak nasıl ibadetlerle Allah'a gereği gibi kul olma yolunda bir irade ve gayret ortaya koyuyorsak, güzel ahlakla da dış dünyamızdaki can taşıyan her varlığa aynı bilinç ve hassasiyetle yaklaşmaktayız.

Bu yaklaşım, aynı zamanda istikamet hassas niteliklerinden birinin denge olduğunu da açıkça ortaya koymak-

Dış dünyayı gözlemlediğimizde, âlemdaki her şeyin kendi yörüngesinde akıp gitmesi, eşrefü'l-mahlukat olan insanoğlunun bu dünya üzerinde istikamet sahibi olması gerektiğinin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Başiboş yaratılmayan insanın bu dünyadaki nihai amacı ise kendisini yoktan var eden Rabbine karşı kulluk vazifesini eksiksiz yerine getirip O'nun hoşnutluğunu kazanmaktır. Zikredilen bu ana gaye de kulun tüm eylemlerinde istikameti merkeze almasını gerekli kılmaktadır.

tadır. Zira hayat rehberimiz Kur'an'ın dünya ve ahiret dengesi adına beyan ettiği fermanlara bakıldığında, insana yeryüzü serüveninde istikamet çizen, aşırılıklardan uzak makul bir mizanın varlığı açıkça görülmektedir. Bu husus varlık alanı bulamadığında ise dinin ve aklın belirlediği ölçülerin dışına çıkmadığı ve hedeflenen isabet alanından uzaklaşarak hataya düşüldüğü müşahede edilmektedir.

Dış dünyayı gözlemlediğimizde, âlemdaki her şeyin kendi yörüngesinde akıp gitmesi, eşrefü'l-mahlukat olan insanoğlunun bu dünya üzerinde istikamet sahibi olması gerektiğinin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Başiboş yaratılmayan insanın bu dünyadaki nihai amacı ise kendisini yoktan var eden Rabbine karşı kulluk vazifesini eksiksiz yerine getirip O'nun hoşnutluğunu kazanmaktır. Zikredilen bu ana gaye de kulun tüm eylemlerinde istikameti merkeze almasını gerekli kılmaktadır.

Bu meyanda, bahse konu ideali temin edip muhafaza edecek en önemli yaklaşım muhasebedir. Akli ve tefekkürü söz ve davranışlara hâkim kılma şeklinde ifade edebileceğimiz muhasebe, kulluk düzlemindeki mühim alanlardan birisidir. Dolayısıyla bu yolculukta bizleri diri tutup olası ihlallerden koruyan söz konusu boyut, istikametimizin önemli vazgeçilmezlerindedir. Zira iyilik, doğruluk, hak ve hakikat idealinde yol almaya çalıştığımız dünya hayatındaki bu çizgimizle kulluk haritasındaki konumumuz tebarüz etmektedir. Bu yönüyle her daim dinamik, kararlı ve istikrarlı bir mümin portresini gözden geçirmemize imkân sağlayan muhasebe, Yüce Allah'ın rızasına dönük dosdoğru şekilde mesafe kat etmedeki en sadık yardımcımızdır.

Kişiyi istikamete taşıyan süreçler ne kadar meşakkatli

olursa olsun, esasen bundan daha zor olanı, istikameti kontrol altında tutmak yani istikamet üzere kalabilmektir. Çünkü bizlerden sadır olan söz ve fiillerin anlam dünyasında yer edip tutunabilmesi için aslanan husus, sürekliliktir. Bu sürekliliğin akamete uğraması, Müslümanca düşünüp yaşama noktasında tahrifat ve yozlaşmalara, bazı eksen kaymalarına sebebiyet verebilmekte; neticede insanın nefisle ve kötülüklerle olan ezeli mücadelesinde onu mağlubiyete sürüklemektedir.

Bugün yaşadığımız dünyanın maddeyi aşırı yücelten ve yegâne hedef kılan bir yaklaşım üzerinden bizlere sunduğu tablo ve bunun sonucunda ortaya çıkan aşırı bireyselliğin ve bencilliğin, insanlığı sürüklediği sonu gelmez arzu, istek ve ihtiraslar, istikameti örseleyen derin kriz ve çıkmazlardan biridir. Bu açıdan muhkem bir duruş ve istikamet için kuşanmamız gereken tavır, nefsin ve hayatın zikredilen telkin ve tekliflerine bariyerler çekerek Cenab-ı Hak'la doğrudan ve güvenli bir bağlılığı her daim diri tutmaktır. Nitekim bizleri aşama aşama kemale ulaştıran Rabbimizle kurduğumuz en önemli irtibat olan namazın her rekâtında okuduğumuz; "Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil." (Fatiha, 1/6-7.) ayetinde geçen hidayet talebi; peygamberler, sıddıklar, şehitler ve Allah'ın salih kullarının rehberliğinde, Mevla'mızın hidayet iklimiyle hemhal olmuş sabitkadem bir duruşu ifade etmektedir.

Bu itibarla, iyilik ve doğruluk yolunda yaşadığımız bir hayatın ahiretimizi mamur etmesi temennisiyle, bizleri sırat-ı müstakim çizgisi üzerinde sabit kılmasını ve kulluk yolculuğumuzda her daim rahmet ve inayetini bizlerden esirgememesini Yüce Rabbimden niyaz ediyorum.